

INVALIDSKA PODJETJA ŽELVA, KI NI POČASNA Borut Pogačnik

Matevž Pirih

Foto: B.P. - ZIFS 2022

Invalidsko podjetje Želva je tisto in takšno, ki lahko ponudi zaposlitev številnim invalidom v svojih dvanajstih enotah po Sloveniji, od Prekmurja pa do Obale in od Gorenjske do vključno Dolenjske. Trenutno zaposluje 285 delavcev, vendar bi jih lahko še več, saj nenehno iščejo invalide, ki bi bili pripravljeni delati v zanimivih programih Želve.

Želva si je v 30. letih ustvarila izjemen ugled, saj so poslušalci oddaje Odprta dlan v sredo, 16. novembra, vsi po vrsti opisovali v superlativih svoje znance, ki so ali pa še delajo v tem podjetju in so imeli pozitivne izkušnje. Želva je namreč lani praznovala okroglo obletnico.

Tudi v letošnjem letu beležijo rast dejavnosti, ponosni pa so tudi na prvo kolektivno pogodbo, ki omogoča boljši položaj delavcev in dvig minimalne plače. So pa tudi v Želvi občutili in še občutijo energetska draginja, povišanje cen surovin in storitev.

Gost oddaje, ki je postregel z vsemi temi informacijami, je bil Matevž Pirih, namestnik direktorice. Odgovarjal je tudi na vprašanja poslušalcev, ki so zadevala temo oddaje. Zanimivo je bilo vprašanje poslušalke, ki se je

zanimala pod kakšnimi pogoji Želva zaposluje tudi osebe z motnjami v duševnem razvoju ter koliko so lahko te osebe stare zaradi zaposlitvene rehabilitacije in oblikovanja delovnih mest za takšne osebe.

Vse izdelke invalidskega podjetja Želva, pa lahko prav zdaj pred prazniki in vse dni v letu kupite v njihovi prodajalni Skrbovinca na Mačkovi ulici v Ljubljani. Mačkova ulica je med Tromostovjem in Magistratom. Soliden izbor igrač, ki so jih izdelali invalidi, je odlična priložnost, da obdarite svoje bližnje!

Zelo pestri oddaji lahko prisluhnete tudi v arhivu Radia Zeleni val preko linka:

<https://soundcloud.com/tags/odprta%20dlan>

NSIOS – VEZNI ČLEN Mojca Vaupotič

Fokalna skupina (28.10.2022)

Foto: Simona Pirnat Skeledžija

Kot ste bili obveščeni na 2. posvetu NSIOS (Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije) v Postojni, je **NSIOS postal vezni člen med Vlado RS, ministrstvi in članicami NSIOS**. V ta namen je bila s strani Vlade RS ustanovljena fokalna skupina, ki se bo sestajala predvidoma enkrat mesečno, glede na potrebe in pobude z naše strani.

Namen fokalne skupine je sistematično naslavljanje najbolj perečih tematik, s katerimi se invalidi srečujejo v vsakdanjem življenju, na način, ki bi bil organizacijsko in operativno najbolj učinkovit.

V tem smislu vas pozivamo, da nam svoje prioritete **utemeljene, konkretne in vsebinske predloge**, ki bi bili primerni za obravnavo na sestankih fokalne skupine v prihodnosti, posredujete najkasneje do **30. novembra 2022** na elektronski naslov: mojca.vaupotic@nsios.si.

Predloge bomo predstavili na sestanku fokalne skupine in jih razvrstili glede na nujnost obravnave, saj vseh na enkrat ne bomo mogli obravnavati. Ko bo posamezna tematika uvrščena na dnevni red fokalne skupine, vas bomo tudi povabili **k aktivni udeležbi**.

KAKO OBVLADATI DEMENCO?

Amarila Rižnar

Štefanija Zlobec

Foto: Spominčica Alzheimer Slovenija

Strokovna delovna skupina na Ministrstvu za zdravje, katere članica je tudi Štefanija Zlobec, predsednica Spominčice Alzheimer - Slovenija, je **pripravlila predlog druge Nacionalne strategije za obvladovanje demence v Sloveniji do leta 2030**. Strategija vsebuje bistvene elemente dokumentov sprejetih na ravni Evropske unije (EU), Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) kakor tudi nacionalnih strategij s tega področja v drugih državah.

Strategija predstavlja osnovo za usklajen in celosten pristop vseh deležnikov pri reševanju izzivov povezanih z demenco, njen cilj je zagotoviti preventivno delovanje, zgodnje odkrivanje bolezni ter primeren standard zdravstvene in socialne oskrbe oseb z demenco – na ta način se bo omogočilo dostojanstveno, kvalitetno in aktivno življenje oseb z demenco.

Če želimo v Sloveniji ustvariti demenci prijazno okolje moramo izboljšati ozaveščanje in informiranje o demenci – pri tem pa je potrebno sodelovanje vseh družbenih subjektov.

Deset ciljev strategije za obvladovanje demence:

1. Spodbujanje preventivnih programov za zmanjševanje dejavnikov tveganja ter za ohranjanje in krepitev zdravja v skupnosti z različnimi pristopi do posameznih skupin in posameznikov.
2. Diagnosticiranje zgodnjih faz nevrokognitivnih motenj, izboljšanje dostopnosti do kakovostnih, varnih in učinkovitih zdravstvenih obravnav in zdravljenja
3. Izboljšanje dostopnosti do ustrezne in usklajene postdiagnostične multidisciplinarne obravnave za osebe z demenco, vključno z integrirano obravnavo, dolgotrajno oskrbo, socialnimi storitvami, podporo družinam oziroma skrbnikom v lokalnem okolju ter dostopom do paliativne obravnave.
4. Uporaba sodobnih informacijsko-komunikacijskih tehnologij za obravnavo in podporo osebam z demenco.
5. Spoštovanje dostojanstva oseb z demenco, zmanjševanje stigme ter osveščanje širše družbe in strokovne javnosti za razvoj in vzpostavitev demenci prijaznih skupnosti.
6. Izobraževanje vseh poklicnih skupin na področju obvladovanja demence.
7. Vzpostavitev zbiranja podatkov o demenci na nacionalni ravni.

8. Spodbujanje sodobnih raziskav o demenci.
9. Vzpostavitev nacionalnega centra za demenco.
10. Ustrezna obravnava oseb z demenco v času epidemij in v drugih izrednih razmerah.

Strategija obvladovanja demence v Sloveniji do leta 2030 je v javni razpravi **do 2. decembra 2022**.

KAJ PA PRAVICE BOLNIKOV?

Borut Pogačnik

Duša Hlade Zore

Foto: osebni arhiv

V Sloveniji je ta hip **več kot 130.000 ljudi brez svojega osebnega zdravnika**. Situacija je katastrofalna, čeprav jo politika prikazuje kot rešljivo, rešitev pa praktično ni na vidiku. Kako naprej?

O tem in vseh težavah v zvezi s problematiko zdravstva, se bomo pogovarjali z zastopnico pacientovih pravic **dr. Dušo Hlade Zore** v sredini oddaji **Odprta dlan, 23. novembra**, med **10.30 in 11.15 uro**.

Ker gre za izjemno pomembno temo tudi za vse invalide in bolnike, vas vabimo k sodelovanju s svojimi vprašanji, mnenji in predlogi v času oddaje na številki studia, ki je: **01 786 0 400**. Lahko pa nam pošljete tudi vprašanja za gostjo na elektronski naslov našega uredništva, ki je: info@zifs.si. Sicer pa lahko v Delu, 21. novembra, preberete zanimiv intervju z dr. Zoretovo. Frekvence Radia Zeleni val so: **93,1, 97 in 105,30 MHz**.

OSEBE, KI ŽELIJO POSTATI INVALIDI...!?

Borut Pogačnik

Slika je simbolna

Foto: arhiv ZIFS

Bralec A.S. nam je poslal članek s portala 24ur (<https://www.24ur.com/novice/tujina/ljudje-ki-si-zelijo-postati-invalidi.html>) in se **upravičeno zgraža, kako želijo nekateri, ki niso invalidi, to postati.**

Takole piše: »Poskušal bom biti kratek, čeprav je omenjena tematika precej mejna in vsaj v mojih očeh tudi sporna. Zanima me, kako v društvih invalidov gledajo na omenjen članek? Meni se je zdel docela žaljiv. Nekoč so ljudi, ki so se deklarirali za "Napoleone" obravnavali v psihiatričnih ustanovah, tukaj se mi zdi primer podoben, pri čemer pa je celoten članek v posmeh realnim invalidom. V posmeh zato, ker spravlja v isti koš psihiatrične bolnike (to je seveda le moja laična ocena in v tem sodobnem času, kjer ni več nič določljivo oziroma je vse relativno - lahko napačna) in resno telesno hendikepirane ljudi.

Avtor članka in uredništvo so tukaj moralno in - to pa najbolj bode v oči - tudi intelektualno docela pogoreli. Zanima me, po katerem ključu se take ljudi ne smatra za psihiatrične bolnike, čeprav kažejo vse znake? Če sami kot avtorji tega niste prepoznali, potem bi bilo smiselno pridobiti strokovno mnenje iz kakšne zdravstvene (ne psihološke) ustanove. Zanima me tudi mnenje organizacij, ki se ukvarjata s človekovimi pravicami. Kako razlagate omenjeni članek. Iz dneva v dan postajam bolj zmeden, saj ne razumem več niti kaj mi hočejo mediji povedati. Kje so meje določljivosti, relativnosti, bolezni, nihilizma? Kako je to pravno rešeno?

Kaj je smisel in namen članka in kje so meje norosti? So taki ljudje, kot jih omenjate v članku nori ali hendikepirani? To me resnično zanima. Dopis sem napisal zato, ker poznam veliko resnično telesno hendikepiranih ljudi, ki so jim taki članki v posmeh in docela žaljivi.«

V članku, ki je dosegljiv na 24ur, kot navaja že avtor, lahko preberete, kako si želi transspolna oseba iz Norveške paraplegijo ter kako si, nekoč odličen nogometaš iz Frankfurta na Maini, prav tako želi postati paraplegik, ker smatra, da bi mu to celo izboljšalo identiteto, kar je, ko boste prebrali, **res zgražanja vredno in v posmeh vsem invalidom.** Je pa res, da smo lahko pred nekaj leti gledali na televiziji reportažo o več osebah, ki so si želele, da bi jim odrezali roko ali nogo, ker da jih te okončine motijo oziroma, da bi lažje živele brez tega. V oddaji je bilo pojasnjeno, da gre za hudo **psihično motnjo** in da kirurgi, kljub samoplačniški nameri takih »pacientov« tega ne želijo storiti, ampak take osebe napotujejo v psihiatrično obravnavo.

JABOLKO NAVDIHA Vlasta Tifengraber

Matjaž Juhart in Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor

Foto: ZDGNS

Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor je 14. novembra na posebni slovesnosti ob dnevu slovenskega znakovnega jezika, ki ga obeležujemo prav na ta dan, podelil priznanje jabolko navdiha tudi sekretarju Zveze društev gluhih in naglušnih (ZDGNS) Matjažu Juhartu.

Matjaž Juhart je sicer že na posvetu 20 let o uporabi slovenskega znakovnega jezika (SZJ) petek državo pozval, naj zagotovi sistemski vir za razvoj in raziskovanje slovenskega znakovnega jezika, torej materne jezika vseh državljanov, ki so žal bodisi od rojstva ali zaradi bolezni oziroma poškodbe izgubili sluh in uporabljajo znakovni jezik za vse tisto, za kar vsi mi uporabljamo slovenski jezik. »Poleg tega naj država zagotovi posebno službo oziroma kader znotraj službe za slovenski jezik tudi za področje znakovnega jezika. Prav tako bi morali nujno zagotoviti možnost gluhih otrokom, da se sistemsko s posebnim predmetom izobražujejo o svojem jeziku, jezikovnih značilnostih in kulturi ter omogočiti študijske programe na vseh treh stopnjah za raziskovanje znakovnega jezika in učitelje znakovnega jezika. Predlagam tudi, da država ustanovi delovno skupino oziroma začne s postopki implementacije 62.a člena Ustave RS za začetek priprave predloga zakona za področje jezika gluhoslepih,« je poudaril Juhart.

Jasna Bauman iz Zavoda združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik pa je zapisala, da so tolmači promotorji slovenskega znakovnega jezika. »K prepoznavnosti našega poklica je najbolj pripomogla epidemija, saj smo se zavedali pomembnosti dostopa informacij v znakovnem jeziku ter tako tolmačili vse tiskovne konference in redne ter izredne oddaje na TV Slovenija. Glede na vse večje zahteve po tolmačenju različnih vsebin se pred nas postavlja stalno seznanjanje z novostmi na področju jezika, ki mora postati predmet raziskovanja jezikoslovcem in znanstveno-raziskovalnih institucij. Po 20 letih profesionalnega dela še vedno nismo zadovoljni s svojim statusom, saj nas nekateri deležniki še vedno vidijo v vlogi spremljevalcev ali osebnih asistentov gluhih oseb. Pričakujemo, da se Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik prepozna kot edina stanovska organizacija, ki izvaja pravico gluhih oseb do uporabe svojega jezika, se poiščejo možnosti za financiranje oziroma sofinanciranje 2-letnega programa za pridobitev certifikata, kar bo pripomoglo k večjemu vpisu in interesu za naš poklic ter da se uvedejo licence za tolmače slovenskega znakovnega jezika, kar bo uporabnikom nudilo kvalitetnejše usluge.«

NA MARTININEM GODOVANJU Katarina Lukešević

Obdarili smo tudi Martino

Foto: B.P. – ZIFS 2022

Na njen godovni dan, sv. Martina, ki je bil v petek, 11. novembra, smo se družili z našo vedno nasmejano uporabnico posebnega socialnega programa **Veriga psihosocialne oskrbe in druženja v Trnovem**. Kot se za praznik spodobi smo ji podarili tudi manjše presenečenje. Marija je bila presenečena in hkrati vesela uporabnega darila, ki ji bo zelo prav prišlo v teh prihajajočih mrzlih zimskih dnevih.

PRISLUHNIMO TIŠINI: GLUHI IGRALCI S PREDSTAVO MOJA DRAGA DAMA NAVDUŠILI POLNO DVORANO Vlasta Tifengraber

Foto: Prisluhnimo tišini

Gluha skupnost je s svojo gledališko igro spet navdušila gledalce, tako gluhe kot slišče. S predstavo *Moja draga dama*, ki govori o pogumnem dekletu, so nagovorili vse tiste, ki se na poti do svojih uspehov srečujejo z ovirami in ponovno so dokazali, da ima igra v znakovnem jeziku izjemno povezovalno vlogo. Kljub polni

dvorani in čudoviti igri, pa so gluhi še vedno prikrajšani za študij na Akademiji za gledališče in televizijo. Nastop v dvorani akademije pomeni korak k sodelovanju in spremembam, ki jih obeta prihodnost.

Oddaja bo na sporedu v petek, 25. novembra ob 12.15 uri na TV SLO.

POZIV VLADI, DA UREDI STATUS IN PRAVICE OSEB Z GLUHOSLEPOTO

Monika Krvina

Foto: Združenje DLAN

Državni svet RS je obravnaval zaključke posveta in predlaga Vladi RS, da uredi status in pravice oseb z gluhoslepoto

Združenje gluhoslepih Slovenije DLAN je 27. septembra skupaj z Državnim svetom RS organiziralo **Posvet o ureditvi statusa in pravic oseb z gluhoslepoto**. Na posvetu so predstavili **položaj ljudi z gluhoslepoto in predlog Zakona o ureditvi statusa in pravicah oseb**, ki bi ustrezno in skladno z Ustavo RS uredil področje gluhoslepote.

16. novembra je Državni svet RS s sklepom pozval Vlado RS, da uredi status in pravice oseb z gluhoslepoto. Združenje DLAN se veseli tvornega sodelovanja in dialoga z odločevalci pri zakonskem urejanju področja gluhoslepote. Združenje DLAN je pretekli teden predlog zakona predstavilo tudi javnosti. Govorci so izpostavili vsakdanje stiske preko 9.700 oseb z gluhoslepoto v Sloveniji (ocena na podlagi demografskih kriterijev), ki živijo na obrobju v stalni temi in tišini. Opozorili so na pomen tvornega sodelovanja med vsemi deležniki pri zakonskem urejanju področja in poudarili, da so vladni predstavniki v preteklih dneh potrdili, da bo Vlada RS ureditev statusa oseb z gluhoslepoto obravnavala prioriteto.

Vinko Trinkaus je predstavil stisko in potrebe oseb z gluhoslepoto. Dr. Simona Gerenčer je predstavila delovanje in mednarodno vpetost Združenja DLAN ter vsakodnevne težave, s katerimi se soočajo ljudje z gluhoslepoto. Poudarila je, da mora država prevzeti aktivno skrb za gluhoslepe. Dr. Iztok Seljak je v imenu dobrodelnih organizacij Lions, Rotary in drugih izpostavil skupno družbeno odgovornost do ureditve statusa oseb z gluhoslepoto. Danijel Kastelic (državni svetnik) je izpostavil tvorno sodelovanje predstavnikov civilne

in strokovne javnosti na javnem posvetu o gluhoslepoti, ki je potekal v Državnem svetu RS. Matija Urankar iz Odvetniške pisarne Senica je predstavil zakonske rešitve in poudaril, da predlog zakona predstavlja implementacijo pravice do svobodne uporabe in razvoja jezika gluhoslepih ter da ima država pozitivno dolžnost, da uredi status oseb z gluhoslepoto.

Predsednik RS Borut Pahor je 14. novembra podelil posebno priznanje, jabolko navdiha, dr. Simoni Gerenčer, ki je zaslužna za to, da je Ustava RS prva na svetu, ki vsebuje tudi določbo o jeziku gluhoslepih. S tem je Slovenija postala v svetovnem merilu zgled drugim državam na področju prizadevanj za izboljšanje položaja najranjivejše družbene skupine.

Združenje DLAN je od leta 2009 polnopravna članica Svetovne zveze gluhoslepih (WFDB). Dne 24. in 25. novembra bo v Ljubljani gostila njeno predsednico, dr. Sanjo Tarczay.

HALO, ZIFS...?

Poberki iz dežurne svetovalne službe

Pokličite nas na 041 381 679, vse dni v tednu med 8.00 in 21.00 uro
ali povprašajte na info@zifs.si.

Dežurna svetovalna služba Združenja Invalidov – Foruma Slovenije deluje neprekinjeno vse dni že od 16. marca 2020 naprej in je v tem času pomagala že več kot 1.000 ljudem.

Poberek iz dežurne svetovalne službe:

- Po elektronski pošti smo prejeli vprašanje **bolnice z multiplo sklerozo**. Želi vedeti, kako lahko **pridobi euro ključ za wc-je**. Z vprašanjem smo se obrnili na Društvo na kronično vnetno črevesno bolezen.

Danica Koren z društva je povedala naslednje: »Mi posebej ne vodimo seznama javnih wc-jev z euro ključi. Našla sem na spletu zapis o pridobitvi euro ključa. Ne vem, če je ažuriran. <https://www.ir-product.si/produkti/euro-kljucavnice-kljuci-splosne-informacije/>. Euro ključ naročajo upravniki stranišč, ki se odločijo za to. »

- Na številna vprašanja pa odgovarjamo tudi v naših radijskih oddajah širom Slovenije, ki zadevajo vse vrste invalidnosti pa tudi bolezni v tem času.

Anita Hočever, Združenje Multiple Skleroze

Foto: arhiv ZIFS

NAMENITE DEL DOHODNINE ZA DONACIJO ZIFS

Zakon o dohodnini omogoča vsakemu zavezancu, ki plačuje dohodnino v Sloveniji, da se sam odloči, kateri nevladni organizaciji (društvu, zavodu, ustanovi) bo namenil za delovanje svojo 1% odmerjeno dohodnino. Če jo izrecno ne boste namenili nekemu, bo vaš procent ostal v državnem proračunu. Združenje invalidov – Forum Slovenije bo namenjena sredstva uporabil za delovanje posebnih socialnih programov v letu 2023.

Kako lahko donirate?

Tisti, kateri imate kvalificirano digitalno potrdilo, lahko obrazec oddate preko sistema eDavki - <https://edavki.durs.si/EdavkiPortal/OpenPortal/CommonPages/Opdynp/PageA.aspx> (izberete obrazec Doh-Don Zahteva za namenitev dela dohodnine za donacije) ali pa izpolnite posebni obrazec na naslednji strani »Zahteva za namenitev dela dohodnine za donacijo«, ki ga pošljete na svoj pristojni finančni urad. **Pod ime oziroma naziv upravičenca prosim napišite Združenje invalidov – Forum Slovenije, naša davčna številka upravičenca je 85295892.**

Vse informacije in obrazec za izpolnjevanje boste našli na sledeči povezavi:

https://edavki.durs.si/EdavkiPortal/openportal/CommonPages/Opdynp/PageD.aspx?category=namenitev_dela_dohodnine_fo

PODATKI O DAVČNEM ZAVEZANCU:

_____ (ime in priimek)	_____ (davčna številka)
_____ (podatki o bivališču: naselje, ulica, hišna številka)	_____ (elektronski naslov)
_____ (poštna številka, ime pošte)	_____ (telefonska številka)

ZAHTEVA za namenitev dela dohodnine za donacije

upravičencu:

Ime oziroma naziv upravičenca	Davčna številka upravičenca	Odstotek (%)

šolskemu skladu oziroma skladu vrtca:

Ime oziroma naziv šolskega sklada ali sklada vrtca	Davčna številka šolskega sklada	Odstotek (%)

V/Na _____, dne _____

_____ podpis zavezanca/ke

KNJIŽNI NOVOSTI
KOLESARSKA TERAPIJA
Katarina Lukešević

Založba Primus, 24 eur

Foto: Katarina Lukešević

Danes je kolesarjenje izbira in ne nuja kot včasih, ko je bilo težko priti do avtomobila. Stik kolesa in kolesarja je nepopisljiv. Po mnenju argentinskega pisatelja **Juan Carlosa Kreimerja**, vsi kolesarimo zaradi užitka, torej se, **ne da bi se zavedali prepustimo meditaciji in postanemo del kolesarske terapije.**

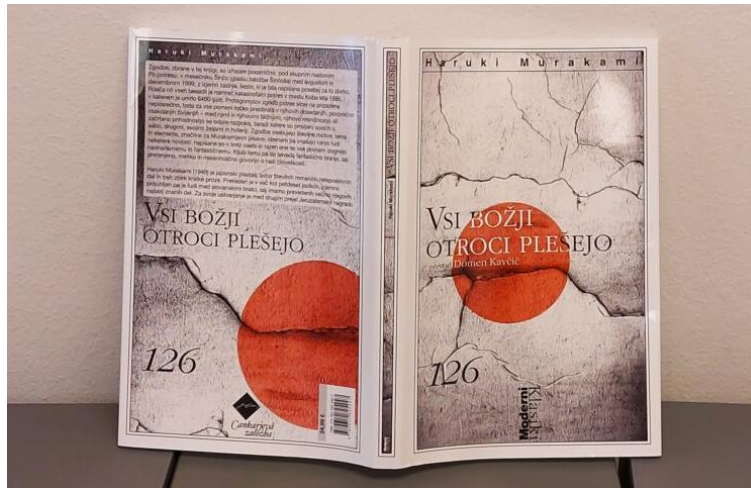
Na preprost način z avtorjem raziskujemo fizična in duševna stanja, ki se pojavijo v trenutku, ko se usedemo na kolo ter tudi skozi njegove modrostne življenjske izkušnje in ljubezni do predmeta – kolesa spoznamo, kaj vse pomeni vrtenje pedal, ki nas popelje v zen in kako svobodni in mladostni se počutimo, ko se končno zavihtimo na sedež kolesa in ga začnemo poganjati, pa tudi če v neznano.

Med prebiranjem eseja **Kolesarski zen** pridemo do ugotovitve, da se kot kolesarji niti ne zavedamo, da smo postali del kolesa. Ko se dolgi dih sreča s telesno energijo, začnemo dihati skupaj s kolesom ter tako tudi hitro preidemo na občutek dobrega počutja. To občuti vsak kolesar, tudi tisti, ki služi z obračanjem pedala.

V prometu smo vsi enako ranljivi, saj smo vsi del iste cestne mreže s svojim prevoznim sredstvom. Mestni kolesarji večkrat dnevno tudi naredijo manjše ali celo večje prekrške ter pozabljajo, da so na cesti bolj ranljive osebe od njih – pešci. Zato je nespametno, da bi igrali vlogo junaka med avtomobili, motorji, avtobusi in sedaj še med nevarnimi električnimi skiroji, ki te lahko hitro prevrnejo, pa čeprav si kot kolesar zelo previden. Tako kot se pričakuje izobraževanje in kultura od kolesarja, enako se to pričakuje tudi od ostalih udeležencev prometa, da spoštujejo prometne predpise.

Vsi ljubitelji kolesarjenja, bi morali prebrati ta 199 strani dolg esej, ki govori o sodobni in urbani izkušnji uporabe kolesa. Želite odpraviti dnevni stres in se sprostiti, hkrati pa postati bolj srečni in vitalni? Postanite kolesar!

KOMU PLEŠEJO BOŽJI OTROCI? Borut Pogačnik

Cankarjeva založba, 120 strani, 24,99 eur

Foto: Katarina Lukešević

Te dni je pri Cankarjevi založbi izšlo delo **Harukija Murakamija** z naslovom **Vsi božji otroci plešejo**, ki je zbir šestih kratkih zgodb, ki so med avgustom in decembrom 1999 izhajale posamično pod skupnim naslovom **Po potresu** v mesečniku **Šinčo** na Japonskem. Šest kratkih zgodb je povezanih s katastrofalnim potresom v Kobeju leta 1995, kjer je umrlo 6.400 ljudi. Oboje je dobro vedeti, da lahko razumemo pretresenost pisatelja in povezanost s kolektivnim nezavednim Japonske v tistih letih, ko je katastrofa vplivala na vsakogar zaradi že tako nemirnih japonskih tal.

V teh zgodbah, ki so vse na meji magičnega realizma, se **sprehajamo skozi šest življenj protagonistov**, od katerih ni nihče iz Kobeja, vendar pa so usode vseh šestih na zelo subtilen način povezane z dramatičnimi dogodki v Kobeju.

Murakami zase pravi, da ni magičen realist, ampak realist. Zdi se, da mu je sanjski svet tudi neposreden izvir intuitivnih prebliskov, kot je iz njega črpal tudi Luis Bunuel za svoje filme. Pretanjeni opazovalec in odlični opazovalec tako tradicionalnega japonskega življenja kot tudi prepredenost tega z vsemi elementi zahodnjaške kulture, povezuje nadrealistične prizore in bitja z realnim svetom, kjer se brišejo meje med resničnim in neresničnim, kjer stopajo tudi na videz pošastne živali in spreminjajo usodo človeštva, kot je to še posebej opisano v zgodbi z naslovom **Žabec**, ki je rešil Tokio, kjer orjaški žabec, višji od dveh metrov, želi rešiti Tokio pred potresom, da bi skupaj z junakom zgodbe premagala ogromnega Deževnika, ki bo v podzemlju Tokia povzročil še hujši potres, kot je bil v Kobeju, saj bo terjal kar 150.000 življenj....

Skoraj vse zgodbe se končajo tako, da nam ponudijo lastno domišljijsko izvedbo konca, saj ga same ne polagajo v um bralca. So pa zgodbe pestre in privlačne, da bi lahko po svoji strukturi nudile tudi zanimive scenarije šestih filmov, ki pa bi seveda morali imeti ustrezen konec.

Haruki Murakami nas neposredno vodi k plesu, katerega naslov nosi knjiga. To je ples vsakogar izmed nas s samim seboj, kot to na koncu zgodbe pod istim imenom počne glavni junak, ki išče biološkega očeta, za katerega nekateri pravijo, da je sam Bog, a po drugi strani, da je to nek zdravnik – ginekolog, ki se glavnemu junaku po dolgotrajnem zasledovanju izmuzne ter se tako sam znajde na športnem igrišču pod velikim in bleščečim mesecem, kot je ta tudi upodobljen na platnicah knjige z rdečo barvo, ki ponazarja vso energetsko opremljenost zgodb in avtorja, ki za svojo telesno moč vsak dan preteče veliko kilometrov in preplava veliko metrov, ker kot pravi, moramo biti tudi telesno močni, da smo lahko dejavniki na polju vsakdanjega življenja, kar Murakamiju uspeva že ves čas njegovega plodovitega ustvarjanja.

V KUZMI DEMENCI PRIJAZNA TOČKA Maja Selič

Foto: Spominčica Alzheimer Slovenija

V sredo, 16. novembra 2022, se je v **mreži Demenci prijaznih točk**, ki jih vzpostavlja Spominčica, pridružil tudi Dom starejših Kuzma, ki se nahaja na Goričkem in predstavlja najsevernejšo točko v državi.

Pred slavnostnim odprtjem je bilo predavanje z naslovom: »**Demenca: Prvi znaki in sporazumevanje**«, ki ga je izvedla Štefanija L. Zlobec, predsednica Spominčice ter v nadaljevanju delavnica v izvedbi, generalnega sekretarja Spominčice.

Bogatemu kulturnemu dogodku, ki ga je pripravil Dom Kuzma skupaj z sodelujočimi iz lokalnega okolja, je sledil nagovor Jožefa Škaliča, župana občine Kuzma. Demenci prijazno točko so odprle skupaj Melita Ficko in Jožica Baša, direktorici Doma Kuzma ter Štefanija Zlobec, predsednica Spominčice. V Spominčici se že veselimo sodelovanja z Domom Kuzma!

ZANIMIVOSTI IZ NAŠE ZGODOVINE JANEZ VAJKARD VALVASOR (1641-1693) IN SOSEDNJE DEŽELE KRANJSKE Boris Golec

Janez Vajkard Valvasor (1641-1693) in sosednje dežele Kranjske (4)

Hrvaški prostor

Tako rekoč diametralno drugačna kot do Beneške republike in nasploh Italije sta bila Valvasorjev odnos in zanimanje za jugovzhodno soseščino Kranjske, ki jo lahko v modernem pomenu besede imenujemo **hrvaški prostor**. Temu je vsekakor najprej botrovala tesna povezanost Hrvaške in Morske vojne krajine s Kranjsko, ki

je leta 1578 in nato še 1625 skupaj s Koroško prevzela finančno breme tega dela Vojne krajine. Razlog za njuno obširno obravnavo v XII. knjigi Slave vojvodine Kranjske (1689) je bil po Valvasorjevih besedah prav ta: ker ju plačujejo kranjski stanovi.

In ker so se v teh dveh krajinah branile meje skrajne jugovzhodne dežele Svetega rimskega cesarstva (Nemškega cesarstva), se je velik del vojaške in vojne zgodovine Kranjske odvijal na branikih in bojiščih Vojne krajine, pa tudi na bližnjih območjih, ki jih je zasedla osmanska vojaška sila. Nikakor ne gre prezreti, da je ob izidu Slave vojvodine Kranjske že šest let potekala za Avstrijo in krščanske sile v glavnem uspešna dunajska vojna (1683–1699), ki se je začela z osmanskim obleganjem Dunaja. Zanimanje za območja bojev in za osvobojena ozemlja je bilo torej v tem času precej večje in je imelo širši evropski domet.

Tako je Valvasor jugovzhodni soseščini Kranjske posvetil **celotno XII. knjigo Slave**. Njen naslov govori o štirih mejnih krajinah – Hrvaški, Morski, Slavonski in Banski – ter o turških in krščanskih mejnih utrdbah, poveljnikih, Senjčanih in Uskokih. V knjigo je uvezen tudi zemljevid Hrvaške z mejami in zgodovinskim grbom s šahovnico. V takšnem pristopu in izrecnem imenovanju Zagreba kot prestolnice Hrvaške, čeprav je tedaj veljal še pretežno za prestolnico Slavonije, lahko prepoznamo hrvaški politični in idejni koncept, ki ga je zastopal Valvasorjev prijatelj Pavao Ritter Vitezović. Tako je kranjski polihistor vključil v knjigo tudi krajši poglavji o Slavonski in Banski krajini, čeprav po njegovih besedah Kranjske ne zadevata in ju je poznal precej slabše. Še več, prostorsko je posegel prek meja Hrvaške in Vojne krajine, saj je zajel nekoč krščanske, zdaj turške mejne utrdbe vse do Bihača, Kaniže, Osijeka, Sigeta in dalmatinskega Klisa, ki je medtem edini spet pristal v krščanskih rokah.

V XII. knjigi so posebej dragoceni opisi trdnjav Hrvaške in Morske krajine, med katerimi prednjačijo opisi Karlovca, Senja in Reke. Iz Valvasorjevih besed veje navdušenost nad odličnimi vojaškimi lastnostmi Hrvatov in Uskokov, še posebej Senjčanov. Teža njegovih poročil je tem večja, ker ne temeljijo samo na zgodovinopisnih delih, ampak v največji meri na arhivskem gradivu (večidel na arhivu kranjskih deželnih stanov), na avtorjevih osebnih podatkih in izkušnjah.

Niti približno tolikšne Valvasorjeve pozornosti kakor Vojna krajina ni bila deležna civilna Hrvaška, tj. današnja celinska severozahodna Hrvaška z Zagrebom. Njen kratki opis, ki mu je posvečeno prvo poglavje XII. knjige Slave, služi pravzaprav le za okvir in uvod v obravnavo mejnih utrdb kot osrednjega predmeta obravnave. Sami Hrvaški je odmerjena samo dobra stran, nato pa je na dobrih dveh straneh vključno z bakrorezom predstavljen Zagreb. Nobeno drugo hrvaško mesto ni niti omenjeno.

O Valvasorjevih stikih in srečanjih s hrvaškimi kraji imamo sicer zelo malo konkretnih poročil. Da se je nekoč mudil v vzhodni in jugovzhodni soseščini, je izpričal na dveh mestih v XII. knjigi Slave. Tako iz prav kratkega opisa Slavonske krajine izvemo, da je minilo že dvajset let, odkar se je nekoliko seznanil s tistimi predeli, ko se je bojeval pod poveljstvom grofa Nikole Zrinskega (v turški vojni 1663/64). O svojem naslednjem zadrževanju v Vojni krajini je Valvasor na kratko spregovoril v poglavju o turških mejnih utrdbah. »Pred devetimi leti«, tj. leta 1680 ali 1679, naj bi se na lastne oči prepričal, kako Turki utrjene mejne kraje pogosto puščajo prazne in nezaščitene, ko gredo plenit.

Oseba, na katero se je pri svojih stikih s Hrvaško nedvomno najbolj opiral, je dobrih deset let mlajši **Pavao Ritter Vitezović** (1652–1713), znameniti zgodovinar, slovničar, leksikograf, pesnik in pisatelj, na katerega je kranjski polihistor precej vplival. Pri opisu njegovega rodnega Senja mu je tako namenil skoraj celo stran. Med drugim izpričal, da je mladi Senjčan v letih 1676 in 1677 bival pri njem na Bogenšperku, kjer je napisal pesniško zbirko, in navedel še 16 Ritterjevih rokopisnih del. Še več, v VI. knjigi Slave ga je uvrstil nič manj kakor med kranjske pisce. O dolgotrajnem prijateljstvu Janeza Vajkarda z učenim hrvaškim plemičem pričajo tudi Ritterjeve pozdravne pesmi v kar petih Valvasorjevih delih.

Zagreb v XII. knjigi Slave vojvodine Kranjske (1689)

Foto: arhiv dr. B. G.

Ne nazadnje je s Hrvaško in z Ritterjem povezana tudi **usoda Valvasorjeve knjižnice in grafične zbirke**, ki sta še za njegovega življenja pristali v Zagrebu in tam ostali do danes. Janez Vajkard se je moral od njiju ločiti zaradi finančne stiske malo pred koncem življenja, najverjetneje leta 1691. Po starejšem hrvaškem zgodovinarju Vjekoslav Klaiću naj bi zagrebški škof Aleksandar Ignacij Mikulić kupil knjižnico (vključno z zbirko) za okoli 4000 goldinarjev. Pobudo za nakup je Klaić pripisal Pavlu Ritterju Vitezoviću, sicer Mikulićevemu sošolcu, in pogojno še kakšnemu jezuitu. Sodobnih zapisov o Mikulićevi pridobitvi knjižnice žal ne poznamo. Časovno najbližje ji je pismo, ki ga je Mikulićevemu nasledniku škofu Brajkoviću leta 1703 poslal polihistorjev sin Wolfgang Vajkard, sicer frančiškan. V njem je z distanco dobrega desetletja zatrjeval, da je njegov oče knjige in grafike zagrebški škofiji podaril, vendar si je slednje glede na Valvasorjeve gmotne težave komajda mogoče predstavljati. Kakor koli, Valvasorjeva najdragocenejša materialna zapuščina se je znašla zunaj Kranjske in obogatila prestolnico sosednje Hrvaške. S tem je Valvasor v poznejšem času za hrvaški prostor postal še zanimivejši, saj ga je na poseben način povezal s slovenskim.

Če za konec **povzamemo ugotovitve** o Valvasorjevih stikih, odnosih in ukvarjanju s kranjsko soseščino, je na absolutno prednostnem mestu Koroška, ki ji je posvetil kar tri knjižna dela. Sledita ji Hrvaška in Morska krajina, dva dela Vojne krajine, ki zapolnjujeta glavino XII. knjige Slave. Tako pri obravnavi hrvaškega prostora kot še posebej Koroške so Valvasorja vodili komercialni motivi. In končno je tako na Koroškem kot na Hrvaškem našel pomembna sodelavca in prijatelja, oba literata in zgodovinarja – šentpavelskega opata Alberta Reicharta in Pavla Ritterja Vitezovića iz Senja.

Neugodno stanje razpoložljivih virov žal ne omogoča vpogleda v druge polihistorjeve stike s sosednjimi prostori in v morebitne načrte, da bi se lotil topografije še katere od bližnjih pokrajin. Če so takšne zamisli obstajale, bi bila najverjetneje naslednja na vrsti topografija Goriške, a lahko o tem Valvasorjevem načrtu zgolj ugibamo.

Sporočevalca izdaja Združenje invalidov – Forum Slovenije, Linhartova 3, p.p. 2539, 1109 Ljubljana

Glavni in odgovorni urednik: Borut S. Pogačnik

Tajnica uredništva: Katarina Lukešević

Telefon: 041/381-679

e-naslov: info@zifs.si

Mednarodna standardna serijska številka: ISSN 2630 – 3639

Z odločbo Ministrstva za kulturo z dne 16.12.2020 je elektronski medij »Sporočevalec« v razvidu medijev pod zaporedno številko 2378.

Uredniški odbor sestavljajo: Borut Sever (FIHO), Luka Pavlin (ZDSSS), Anton Petrič (ZDGNS), Jože Globokar (ZPS), Anja Pišlar (Zveza Sožitje), Pavel Kranjc (ZMS), Drago Perko (Zveza ŠIS – SPK), Jože Ocvirk (Društvo za zdravje naroda), Irena Vovk Terčič (Zveza Sonček so.p.), Niko Kostjukovskij (predstavnik bralcev)